

Diyarbakır İli Eğil İlçesi Bağcılığının Mevcut Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri

Atilla ÇAKIR^{a*}, Ersin KARAKAYA^b, Kadri KUZU^a

^aBingöl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, Bingöl

^bBingöl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Bingöl

*Sorumlu yazar: cakiratilla@gmail.com

Geliş Tarihi: 13.08.2014

Düzeltilme Tarihi: 09.09.2014

Kabul Tarihi: 10.09.2014

Özet

Bu çalışma Diyarbakır ili Eğil ilçesini temsil eden 100 adet bağ işletmelerinde yürütülmüştür. Veriler 100 üreticiden anket yoluyla elde edilmiştir. Çalışmada elde edilen verilerin ışığında üreticilerin eğitim durumları, yaş durumları, bağ işletmelerinin büyüklük durumları ve örgütlenme durumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Anket çalışmasının sonuçlarına göre; bağcılıkla uğraşan üreticilerin eğitim düzeyi (%44.0 ilkokul) düşüktür. Ankete katılan üreticilerin yaş ortalaması 50 ve bağ alanlarının %21.0'ının 20 da'nın altında olduğu saptanmıştır. Bağcılık, yörede aile işletmeciliği şeklinde yapılmaktadır. Ankete katılan üreticilerin tamamı bağlarında "diğer" terbiye sistemini kullandıklarını ve bu terbiye sistemini %65.0 oranında "tavsiye edildiğinden dolayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Üreticilerin tamamının kooperatif ya da birlik üyesi olmadıkları belirlenmiştir. Üreticilerin %65.0'ı üzüm üretiminden iyi para kazanamadığı (ort:1.34), üzüm üretim tekniğini iyi bilmediği, ve daha fazla tarımsal bilginin üretimi arttıracacağı konularına büyük oranda katıldıkları gözlemlenmiştir. Sonuç olarak; üreticilere bağcılık konusunda tarımsal bilginin verilmesi ve üreticinin gelirinin iyileştirilmesi için düzenlemeler yapılması öngörülmektedir. Bu araştırma kapsamında, mevcut verilerden de yararlanılmak suretiyle, Diyarbakır-Eğil genelinde karşılaşılan sorunlar ve bu sorunların çözülmesinde yararlı olacağına inanılan çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Diyarbakır-Eğil, bağcılık, eğitim düzeyi, örgütlenme, üzüm üreticisi

Present Status of Viticulture in Eğil County, Diyarbakir Province, Its Problems and Possible Solutions

Abstract

This study was conducted in 100 vineyard enterprises representing the Diyarbakır Eğil district. Data are obtained by questionnaire from 100 producers. In the light of the data gathered in the study, it was aimed to determine the educational status, age, bond business conditions and the size of the organization. According to the results of the questionnaire, it was determined that the level of education of the producers dealing with viticulture in that district was low (44.0% primary school). The average age of the surveyed producers was 50 and 21.0% and the vineyard areas were found to be under 20 da. Viticulture is done as a family business in the region. All of the surveyed vineyard producers have stated that they have used "other" training system in the rate of 65.0%. They are preferring this system because it has been recommended to do so. It was determined that the producers are not members of any cooperatives nor a union. 65.0% of producers noted that the grape production is not profitable (mean 1.34) proper knowledge of viticultural techniques are required, viticulture is labor intensive activity and increasing the knowledge on production techniques will contribute to the production that a large proportion of growers agreed. As a result, providing information about viticulture and increasing the income amount of producers is projected via improving the arrangements. In this study, we aimed not only to investigate the problems of viticulture in Diyarbakır-Eğil, but also to contribute solutions.

Keywords : Diyarbakır-Eğil, viticulture, education level, organization, grape producers

Giriş

Dünyada bağcılık için en elverişli iklim kuşağı üzerinde yer alan Türkiye çok eski ve köklü bir bağcılık kültürü ile zengin bir yetiştiricilik potansiyeline sahiptir. Bağ alanı ve üretim değerleri ile dünyada ilk altı ülke arasında yer alan Türkiye bağcılığını birinci derecede çekirdeksiz ve çekirdekli kuru üzüm ve ikinci derecede ise sofralık üzüm üretimi karakterize etmektedir. Türkiye'nin hemen her bölgesi güçlü bir bağ potansiyeline sahip olmakla birlikte bağcılığın tarım ürünleri arasındaki yeri ve gelişme durumu bölgelere göre farklılıklar göstermektedir (Taşkaya, 2005; Elmalı, 2008).

Türkiye gerek iklim gerekse toprak koşulları nedeniyle bağcılığa son derece elverişli bir ülkedir. Bu nedenle bağcılık, Türkiye'nin değişik bölgelerinde farklı amaçlarla yoğun bir şekilde yapılan tarım şeklidir. Bölgelerin özelliklerine göre, bazı bölgelerde şaraplık, bazı bölgelerde sofralık, bazı bölgelerde ise kurutmalık ve diğer kullanım şekilleri için üzüm üretimi yapılmaktadır (Çelik ve ark. 1998, Yener ve Cebeci 2013). Bağcılık, yoğun işgücü girdisi ve tüm üretim mevsimi boyunca uğraş gerektiren çalışmalardır. Bunun başlıca nedeni bağların tek yıllık tarımsal üretim olmayıp uzun yıllar üretim yapılabilmesidir (Durgut ve Arın, 2005; Sökmen, 2005).

Bu araştırmada, Diyarbakır ili Eğil ilçesi genelinde üretimin yapıldığı yöreler incelenmek suretiyle mevcut durumun ortaya konulması, sorunların tespit edilmesi ve tespit edilen sorunlara çözüm önerileri geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bu çalışmada, elde edilecek sonuçlardan çıkarılacak önerilerin Eğil ilçesi başta olmak üzere Diyarbakır ili ve bölge halkı bağcılığına ilişkin sorunların çözümüne katkıda bulunması amaçlanmıştır.

Materyal ve Metot

Materyal

Diyarbakır ili Eğil ilçesi bağcılığının bugünkü durumunu belirlemeye yönelik bulgular, Diyarbakır Gıda Tarım ve Hayvancılık İl ve İlçe Müdürlüğü, verileri ile 2013 yılında, yöre çiftçileriyle yapılan yüz yüze görüşmeler neticesinde elde edilmiştir.

Metot

Bu çalışma 2013 yılında Diyarbakır iline bağlı Eğil ilçesi ve bağlı köylerinde daha önce bağcılık merkezlerinin durumunu ortaya koyan herhangi bir anket çalışması mevcut olmadığı için, Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü ve TÜİK 2012 verileri göz önüne alınarak bağcılığın yaygın olarak yapıldığı ilçe merkezi ve 6 köy belirlenmiştir. Daha sonra İlçe Tarım Müdürlüğü Çiftçi Kayıt Sistemi verilerinden yararlanılarak oluşturulan listeden bilgisayar yardımıyla tesadüfen seçilen çiftçilerle yüz yüze görüşme yoluyla anketler gerçekleştirilmiştir.

Örneğe girecek üreticilerin belirlenmesinde oransal örnek hacmi formülü kullanılmıştır (Güneş ve Arıkan, 1988; Newbold, 1995; Miran, 2003; Kızılaslan ve Somak, 2013).

$$n = \frac{Np(1-P)}{(N-1)q^2px + p(1-p)}$$

Eşitlikte;

n = Örnek hacmi,

N = Seçilen Köylerdeki Toplam Üretici Sayısı,

P = Bağcılık yapan çiftçi oranı,

(1-p) = Bağcılık yapmayan çiftçi oranı,

Q²px=Varyans.

%95 güven aralığı ve %7.5 hata payı kabul edilip, p=0.50, (1-p)=0.50 dikkate alınarak hesaplama yapılmıştır. Hesaplama sonucu örnek hacmi (n) 100 olarak belirlenmiştir. Toplam 100 üretici ile birebir görüşme yapılarak daha önceden hazırlanmış olan 35 soruluk anketler uygulanmış ve her soruya verilen cevap kendi içerisinde ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

İstatistik Analizler

100 çiftçiden anketle derlenen veriler sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan SPSS istatistik paket programı ile analiz edilmiştir. Analizlerde frekans ve yüzde değerler kullanılmış, değişkenler arasındaki ilişki ve farklılıkların belirlenmesinde frekans dağılımları üzerinden işlem yapan Ki - kare analiz yöntemi kullanılmıştır. İki değişkenin birbirlerinden bağımsız olması aralarında bir ilişkinin bulunmadığı anlamına gelir. "Ki-kare" testi değişkenlerin bağımsızlığını ölçmede yaygın olarak kullanılmaktadır (Anonim, 2014).

Sonuçlar ve Tartışma

Anket yapılan üreticilerin %49.0'ı (40 ile 60 yaş arası) olarak tanımladığımız 2. grup ta yer aldıkları saptanmış, ankete katılan üreticilerin genel yaş ortalaması ise 50 olarak bulunmuştur (Çizelge 1). Yener ve Cebeci (2013) tarafından yapılan çalışmada da üreticilerin %50.3'ü 41-60 yaş arası grupta yer almıştır, bu yönüyle çalışmamız bu araştırma ile benzer bir sonuç ortaya koymuştur. Kızılaslan ve Somak (2013) tarafından Tokat ili Erbaa ilçesinde yapılan çalışmada da üreticilerin yaş ortalaması 51.2 olarak bulunmuştur.

Çizelge 1. Anket yapılan bireylerin yaş grupları itibari ile dağılımı

Yaş grupları	Adet	Oran (%)
1. grup (<40 yaş)	26	26.0
2. grup (40-60 yaş arası)	49	49.0
3. grup (>60 yaş)	25	25.0
Toplam	100	100.0

Anket yapılan bireylerin Ortalama yaşı: 50

Ankete katılan üreticilerin eğitim durumları itibari ile %44.0'ının ilkokul, %36.0'ının ise okumamış olduğu saptanmıştır. Analiz sonuçlarından üreticilerin eğitim seviyesinin çok düşük olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (Çizelge 2.) Yener ve ark. (2008) tarafından yapılan çalışmada da bağıcılıkla uğraşan üreticilerin eğitim seviyesinin düşük olduğu ortaya çıkmıştır (%4.6 okumamış, %70.7 ilkokul, %10.7 ortaokul, %13.8 lise). Yener ve Cebeci (2013) tarafından yapılan diğer bir çalışmada da üreticilerin eğitim seviyesi düşük çıkmıştır (%60.0 ilkokul mezunu).

Çizelge 2. Anket yapılan bireylerin eğitim durumu itibari ile dağılımı

Eğitim durumu	Adet	Oran (%)
Okumamış	36	36.0
İlkokul	44	44.0
Ortaokul	7	7.0
Lise	10	10.0
Üniversite ve üzeri	3	3.0
Toplam	100	100.0

Ankete katılan üreticilerin %51.0'ı 20-45 yıl arasında üreticilik yaptıklarını belirtirken, 45 yıldan fazla üreticilik yapanların oranı %14.0 olarak bulunmuştur (Çizelge 3). Kızılaslan ve Somak. (2013) tarafından Tokat ili Erbaa ilçesinde yapılan çalışmada da üreticilerin 20 yıl ve altında üreticilik yapma oranları %34.9 olarak bulunmuş, çalışmamız bu yönüyle yapılan bu çalışma ile benzerlik ortaya koymaktadır.

Çizelge 3. Anket yapılan bireylerin kaç yıldır üreticilik yapma durumları

Gruplar	Adet	Oran(%)
20 yıldan az	35	35.0
20-45 yıl arası	51	51.0
45 yıldan fazla	14	14.0
Toplam	100	100.0

Ankete katılan üreticilerin herhangi bir kooperatife ya da bir birliğe üye olup olmama durumları incelenmiş üreticilerin tamamının kooperatif ya da birlik üyesi olmadıkları belirlenmiştir. Cebeci ve ark. (2010) tarafından yapılan çalışmada üreticilerin yaklaşık olarak %86.0'ı çeşitli kooperatif veya birliklere üye olduklarını belirtmişlerdir. Çalışmamızın dezavantajlı olduğu durum tarım politikalarının, yeni tarım tekniklerinin ve bilimsel araştırma

sonuçlarının üreticiye ulaştırılması ve benimsetilmesinde etkin bir araç olarak kullanılan kooperatif ve birliklere üreticilerin üye olmaması sonucudur.

Üreticilere yapılan anket çalışmasında üreticilerin sahip oldukları arazi varlığı (da) olarak 6 kategoriye ayrılmış ve kendilerine uygun olan arazi varlığını belirtmeleri istenmiştir. Yapılan analiz sonuçlarına göre üreticilerin arazi varlıklarının durumu ilk 3 kategoride kümelenmiştir, arazi varlığı 0-10 da olan üretici oranı %21.0, 11-30 da olan üretici oranı %27.0 ve 31-50 da olan üretici oranı %28.0 olarak hesaplanmıştır. Analiz sonuçlarına göre ilk başta arazi varlığı durumunda artış gösteren üretici oranı 50 da dan büyük arazi varlığı durumundan sonra azalma eğilimi göstermektedir (Çizelge 4). Yener ve ark. (2008), Cebeci ve ark. (2010) tarafından yapılan araştırmada bağ alanlarının %52.0'ı 20 da altında olduğu sonucu bulunmuştur, bu yönüyle çalışmamız bu araştırmalar ile benzerlik göstermektedir. Bu durum bölgede bağıcılığın genelde küçük alanlarda aile işletmeciliği şeklinde yapıldığını ortaya koymaktadır.

Çizelge 4. Sahip olunan toplam arazi varlığı (da)

Arazi büyüklükleri (da)	Adet	Oran(%)
0-10	21	21.0
11-30	27	27.0
31-50	28	28.0
51-80	10	10.0
81-100	8	8.0
100 ve üzeri	6	6.0
Toplam	100	100.0

Üreticilerin yaş grupları itibari ile arazi büyüklüğü durumları çapraz tablo analizi yapılarak incelenmiş yaş grupları itibari ile arazi büyüklükleri arasında Ki-Kare bağımsızlık testi yapılarak istatistikî olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığı analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonuçlarına göre; 1. yaş grubundaki üreticilerin %34.6' sını 11-30 da arazi büyüklüğüne sahip iken, 2. yaş grubundaki üreticilerin %34.6'sını 31-50 da arazi büyüklüğüne sahip ve 3. yaş grubundaki üreticilerin ise %32.0'ını 31-50 da büyüklüğünde arazi varlığına sahip oldukları görülmüştür. Yapılan analiz sonuçları itibari ile yaş grupları ve arazi büyüklüğü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır (P>0.05) (Çizelge 5).

Çizelge 5. Üreticilerin yaş grupları itibari ile toplam arazi büyüklüğüne sahip olma durumu

Yaş grupları	Arazi büyüklükleri (da)						Toplam
	0-10 (%)	11-30 (%)	31-50 (%)	51-80(%)	81-100 (%)	>100 (%)	
1.grup (<40 yaş)	23.0	34.6	11.5	15.3	11.5	3.8	100.0
2. grup (40-60 yaş)	16.3	30.6	34.6	4.08	8.1	6.1	100.0
3. grup (>60 yaş)	28.0	12.0	32.0	16.0	4.0	8.0	100.0
Test istatistiği	$\chi^2=1.45$ P=0.484	$\chi^2=3.94$ P=0.139	$\chi^2=4.78$ P=0.092	$\chi^2=3.74$ P=0.154	$\chi^2=0.988$ P=0.610	$\chi^2=0.392$ P=0.822	

Üreticilerin eğitim grupları itibari ile arazi büyüklüğü durumları çapraz tablo analizi yapılarak incelenmiş eğitim grupları itibari ile arazi büyüklükleri arasında Ki-Kare bağımsızlık testi yapılarak istatistikî olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığı analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda “okumamış” grubunda olan üreticilerin %41.6’sı 31-50 da arazi büyüklüğüne, “ilkokul” grubundaki üreticilerin %29.5’i 11-30 da arazi büyüklüğüne, “ortaokul” grubundaki üreticilerin 0-10 da, 11-30 da ve 51-80 da arazi büyüklüğüne %28.5 oranında sahip oldukları saptanmıştır. Yine analiz sonuçlarına göre “ortaokul” grubunda 31-50 da ve 81-100 da arazisi olan üretici olmadığı saptanmıştır. “lise” grubunda olan üreticilerin %40.0’inin 81-100 da arazi büyüklüğü olduğu ve bu

gruptaki üreticilerin 100 da ve üzeri arazi büyüklüğüne sahip olmadıkları analiz sonuçlarında ortaya çıkmıştır. Çalışmamızın bir diğer önemli sonucu ise “üniversite ve üstü” eğitim grubundaki üreticilerin tamamının (%100) sahip olduğu arazi büyüklüğünün 0-10 da olarak ortaya çıkmış olmasıdır. Yapılan analizlerde ankete katılan üreticilerin eğitim grupları ve arazi büyüklükleri arasında istatistikî olarak anlamlı farklar bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre “okumamış” grubundaki üreticilerin 31-50 da arazi büyüklüğüne, “lise” grubundaki üreticilerin 81-100 da arazi büyüklüğüne, “üniversite ve üstü” grubundaki üreticilerin ise 0-10 da arazi büyüklüğüne sahip olmaları önemli olarak bulunmuştur (P<0.05) (Çizelge 6).

Çizelge 6. Üreticilerin eğitim grupları itibari ile toplam arazi büyüklüğüne sahip olma durumu

Eğitim grupları	Arazi büyüklükleri (da)						Toplam
	0-10 (%)	11-30 (%)	31-50 (%)	51-80 (%)	81-100 (%)	>100 (%)	
Okumamış	13.8	27.7	41.6*	8.3	5.5	2.7	100.0
İlkokul	22.7	29.5	25.0	9.0	4.5	9.0	100.0
Ortaokul	28.5	28.5	-	28.5	-	14.2	100.0
Lise	10	20	20	10	40***	-	100.0
Üniversite	100.0**	-	-	-	-	-	100.0
Test istatistiği	$\chi^2=11.63$ P=0.001**	$\chi^2=1.144$ P=0.285	$\chi^2=5.211$ P=0.022*	$\chi^2=0.344$ P=0.558	$\chi^2=15.45$ P=0.000***	$\chi^2=0.269$ P=0.604	

Ankete katılan üreticilerin sahip oldukları toplam arazi büyüklüğü ile bahçe türleri karşılaştırılmış elde edilen sonuçlar Çizelge 7’de verilmiştir. Analiz sonuçlarından sahip olunan toplam arazi büyüklüğüne göre üreticilerin hepsinin sahip olduğu tek bahçe türü “kapama bahçe” olurken bu durum %96.4 oran ile 31-50 da toplam arazi büyüklüğü olan üretici grubunda en yüksek, %67.0 oran ile 100 da ve üzeri arazisi olan üretici grubunda ise en düşük oran olarak ortaya çıkmıştır. Genel olarak 30 da’dan daha küçük arazisi olan üreticiler bahçe türü olarak “karışık bahçe” türünü, 31-50 da arası arazisi olan üreticiler “diğer bahçe” türünü ve 81-100 da arasında arazisi olan üreticiler ise “karışık bahçe” türünü uygulamadıklarını belirtmişlerdir. 100 da ve üzeri toplam arazi büyüklüğüne sahip üreticilerin karışık bahçe türünü uygulamaları ile 31-50 da arasında toplam arazisi olan üreticilerin diğer bahçe türünü

uygulamaları arasında istatistikî olarak önemli ilişki bulunmuştur (P<0.05).

Üreticilerin sahip oldukları toplam arazi varlığı içinde ne kadarında üzüm yetiştiriciliği yaptıkları incelenmiş, 0-10 da arazisi olan üreticilerin tamamının sahip oldukları toplam arazilerinde üzüm yetiştiriciliği yaptıkları görülmüştür. Çalışmamızdaki bu durum istatistiksel olarak önemli bulunmuştur (P< 0.05). Çalışmamızın bir diğer önemli sonucu ise 100 ve üzeri da arazisi olan üreticilerin %50.0’i 0-10 da arazide üzüm yetiştiriciliği yaparken diğer %50.0’i ise 11-30 da arazide üzüm yetiştiriciliği yaptıklarını belirtmişlerdir. Çalışmamızın bu sonucu istatistiksel olarak önemli bulunmuştur (P< 0.05). Çalışmamızın diğer bir sonucu ise sahip olunan arazi büyüklüğüne göre tüm üretici gruplarında 30 da’dan büyük alanda üzüm yetiştiriciliği yapılmamasıdır (Çizelge 8).

Çizelge 7. Üreticilerin sahip oldukları toplam arazi büyüklüğüne göre bahçe türleri

Toplam arazi büyüklüğü (da)	Bahçe türü(%)			Toplam
	Kapama	Karışık	Diğer	
0-10	90.4	-	9.6	100.0
11-30	85.1	-	14.9	100.0
31-50	96.4	3.6	..**	100.0
51-80	80.0	10.0	10.0	100.0
81-100	75.0	-	25.0	100.0
100 ve üzeri	67.0	16.5*	16.5	100.0
Test istatistiği	X ² =0.294 P=0.594	X ² =4.097 P=0.043*	X ² =4.321 P=0.038**	

Çizelge 8. Üreticilerin üzüm yetiştiriciliği yaptığı arazi varlığı (da)

Toplam arazi büyüklüğü (da)	Üzüm yetiştiriciliği yapılan arazi varlığı (da)				Test istatistiği
	0-10		11-30		
	Adet	Oran	Adet	Oran	
0-10	21	100.0	-	-	X ² = 4.327 P= 0.038*
11-30	25	92.5	2	7.5	X ² = 1.335 P= 0.248
31-50	23	82.1	5	17.9	X ² = 0.481 P= 0.488
51-80	7	70.0	3	30.0	X ² = 2.362 P= 0.124
81-100	7	87.5	1	12.5	X ² = 0.016 P= 0.899
100 ve üzeri	3	50.0	3	50.0	X ² = 6.871 P= 0.009**

Üreticilerin üzüm yetiştiricilik yapma nedeni ve özümü değerlendirme şekli

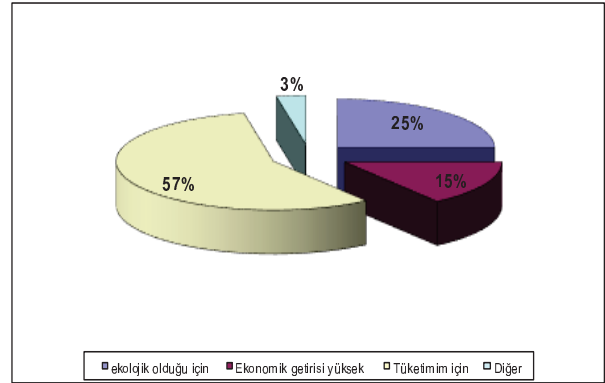
Ankete katılan üreticilerin tamamı üzüm yetiştiriciliğini "şıralık" amacıyla yaptıklarını belirtmişlerdir. Yener ve Cebeci (2013) tarafından yapılan çalışmada ise üreticilerin yaklaşık %60.0'ı sofralık amacıyla üzüm yetiştiriciliği yaptıklarını belirtmişlerdir. Cebeci ve ark. (2010) tarafından yapılan çalışmada ise üreticiler üzüm yetiştiriciliğini %51.5 oranında kurutmalık amacı ile yaptıklarını belirtmişlerdir. Çalışmamız bu sonucuyla diğer çalışmalardan farklı bir özellik ortaya koymaktadır.

Üreticilerin üzüm yetiştiriciliği yapma nedenlerine bakıldığında büyük çoğunluğunun (%57.0) kendi tüketimi için ve çok az bir kısmının ise (%3.0) diğer nedenlerden dolayı bu işi yaptıkları sonucu ortaya çıkmıştır. (Şekil 1.)

Üreticilerin üretim yaptıkları çeşitler ve omca sayıları

Ankete katılan üreticilerin hangi çeşit üzüm üretimi yaptıkları ve omca sayıları incelenmiştir. Omca sayıları sorulurken meyve veren ve meyve vermeyen olarak sorulmuş, ayrıca omca sayıları 1. grup (250 omcadan az), 2. grup (250-500 omca

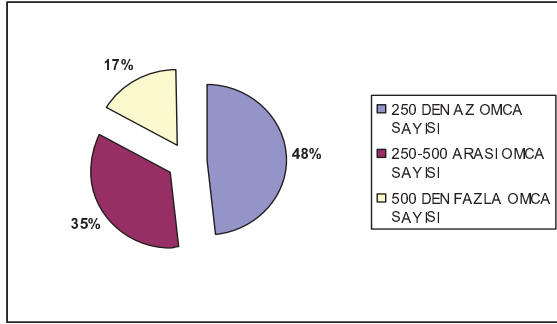
arası) ve 3. grup (500 omca)' dan fazla şeklinde 3 grup olarak kategorize edilmiştir.

Şekil 1. Üreticilerin üzüm yetiştiriciliği yapma nedeni

Analiz sonuçlarına göre üreticilerin tamamı çeşit olarak "şıralık" çeşidin üretimini yaptıklarını belirtmişlerdir. Üreticilerin tamamı ürün çeşidinde meyve vermeyen omca olmadığını belirtmiş olup yaklaşık %48.0 oranında üretici 250 den az omca sayısını söylediğini söylemişlerdir (Şekil 2, Çizelge 9).

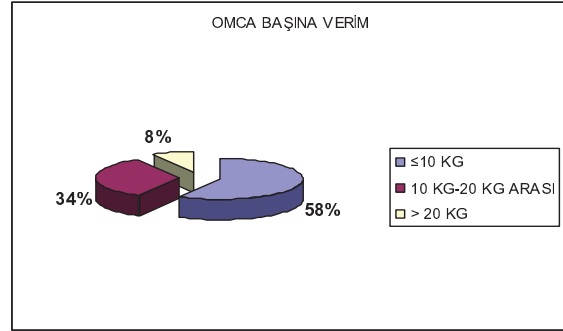
Çizelge 9. Gruplar itibari ile omca sayısı ve omca başına alınan verim

Omca sayısı grup		1. grup (≤ 10 kg)	2. grup (10–20 kg)	3. grup (> 20 kg)	Toplam
1. grup (< 250)	Adet	30	17	1	48
	Oran	51,7%	50,0%	12,5%	48,0%
2. grup (250–500)	Adet	20	13	2	35
	Oran	34,5%	38,2%	25,0%	35,0%
3. grup (> 500)	Adet	8	4	5	17
	Oran	13,8%	11,8%	62,5%	17,0%
Toplam	Adet	58	34	8	100
	Oran	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Test istatistiği		$\chi^2 = 13.27$ P= 0.01*			

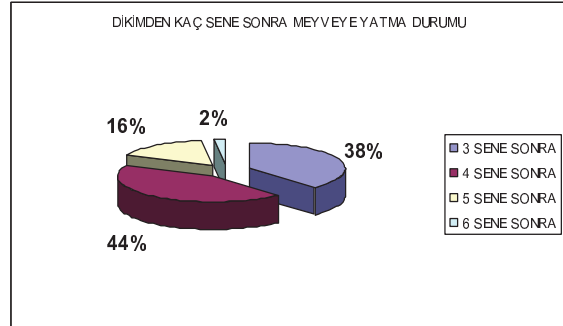
Şekil 2. Üretilen çeşidin meyve veren omca sayısı

Üreticilerin omca başına verimlerinin 4kg ile 50 kg arasında değişmekte olduğu görülmüş omca başına alınan verim ortalama 13 kg olarak hesaplanmış ve omca başına verimler 3 gruba ayrılmıştır. 1. grupta (≤ 10 kg verim alan üreticiler), 2. grupta (10 kg-20 kg arası verim alan üreticiler) ve 3. grupta ise (20 kg dan fazla verim alan üreticiler) yer almıştır. Analiz sonuçlarına göre üreticilerin %58'i 1. grupta, %34'ü 2. grupta, %8'i ise 3. grupta toplanmıştır (Şekil 3).

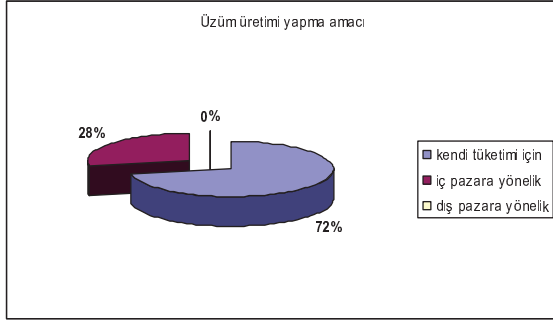
Gruplar itibari ile omca sayıları ve omca başına alınan verimler Çizelge 9'da adet ve oran olarak verilmiştir. Omca başına alınan verime bakıldığında 1. ve 2. grupta omca sayıları artarken verimin azaldığı, 3. grupta ise omca sayısının artmasıyla veriminde arttığı görülmektedir. 1. grupta en yüksek verim %51.7 ile 250 omca sayısından az olan grupta ortaya çıkarken, omca sayısının 500 den fazla olduğu grupta alınan verim %13.8 olarak bulunmuştur. Omca başına alınan verimin 10-20 kg arasında olduğu 2. grupta da omca sayısının 250 den az olduğu 1. grupta en yüksek (%50) ve omca sayısının 500 den fazla olduğu grupta ise en düşük değere (%11.8) sahip olduğu görülmektedir. Omca başına alınan verimin 20 kg'dan fazla olduğu 3. grupta ise tam tersi bir durum ortaya çıkmış, omca sayısı artışında veriminde arttığı gözlenmiştir. Gruplar itibari ile omca sayıları ve omca başına alınan verimler arasındaki bu ilişki önemli olarak bulunmuştur.

Şekil 3. Omca başına alınan verime göre üretici gruplarının dağılımı

Anket yapılan üreticilerin %44.0'ı ağaçlarının dikimden 4 sene sonra meyveye yattığını, %38.0'ı 3 sene sonra, %16.0'ı 5 sene sonra ve %2.0'ı 6 sene sonra meyveye yattığını belirtmişlerdir (Şekil 4).

Şekil 4. dikimden kaç sene sonra meyveye yatma durumu

Üreticilerin üzüm üretimini hangi amaçla yaptıkları sorulmuş, üreticilerin %72.0'ı kendi tüketimi için, %28.0'ı iç pazara yönelik üretim yaptıklarını belirtmişlerdir. Dış pazara yönelik amaçla üretim yapan üretici olmadığı görülmüştür (Şekil 5).

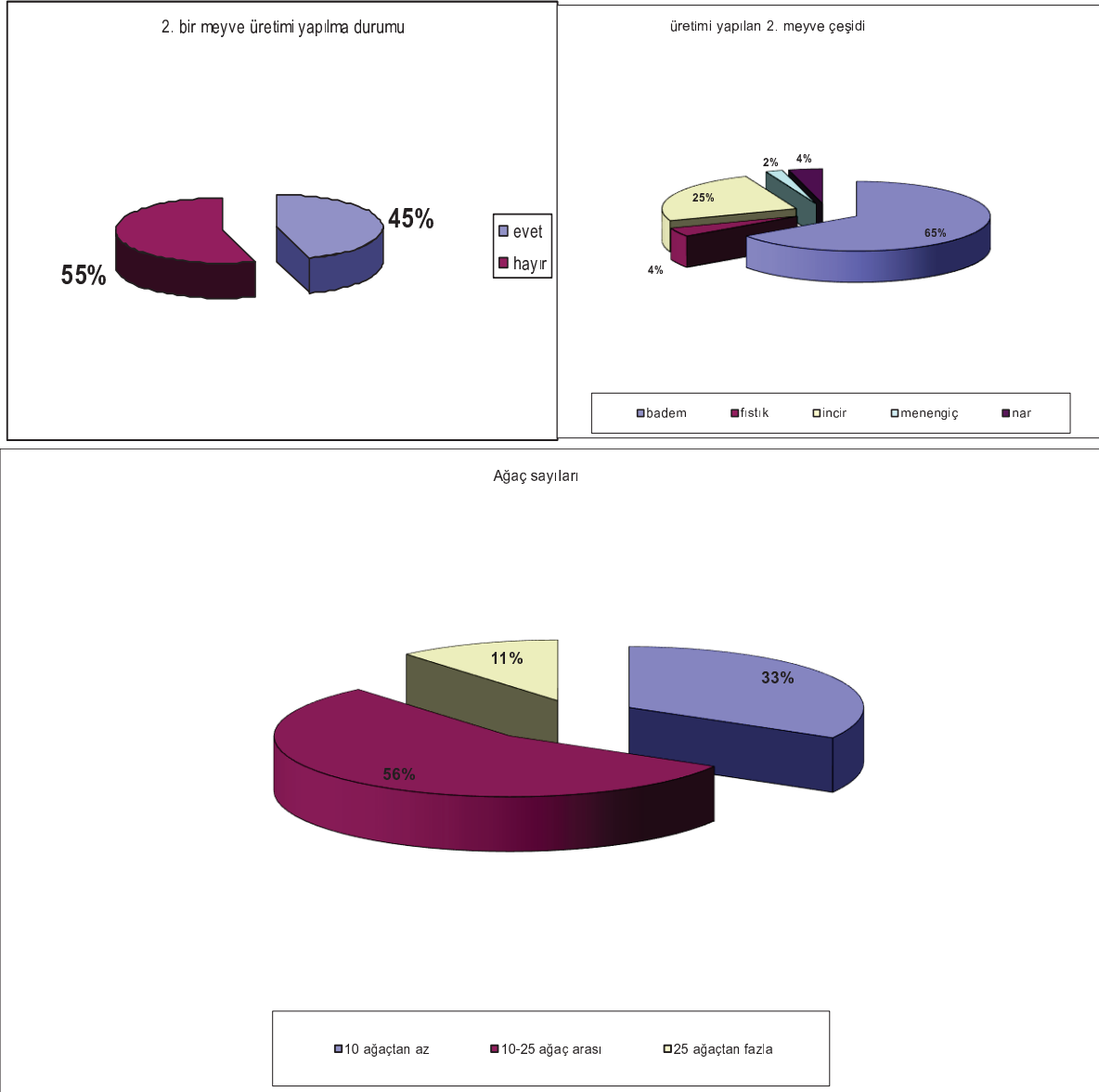

Şekil 5. üreticilerin üzüm üretimi yapma amaçları

Ankete katılan üreticilere bahçelerinde 2. bir meyve üretimi yapıp yapmadıkları sorulmuş, 2. bir meyve üretimi yapan üreticilerin meyve çeşidi ve ağaç sayıları belirlenmeye çalışılmıştır.

Üreticilerin %45.0'ı 2. bir meyve üretimi yaparken %55.0'ı 2. bir meyve üretimi yapmamaktadır. 2. meyve üretimi yapan üreticilerin %66.0'ı badem, %24.0'ı incir, %4.0 fıstık, nar ve %2.0'ı melengiç meyvesinin üretimini yaptıklarını belirtmişlerdir. Üreticilerin %56.0'ının 2. meyve ağaç sayısı 10-25 ağaç arasında, %33.0'ının 10 ağaçtan az ve %11.0'ının ise 25 ağaçtan fazla olduğu saptanmıştır (Şekil 6)

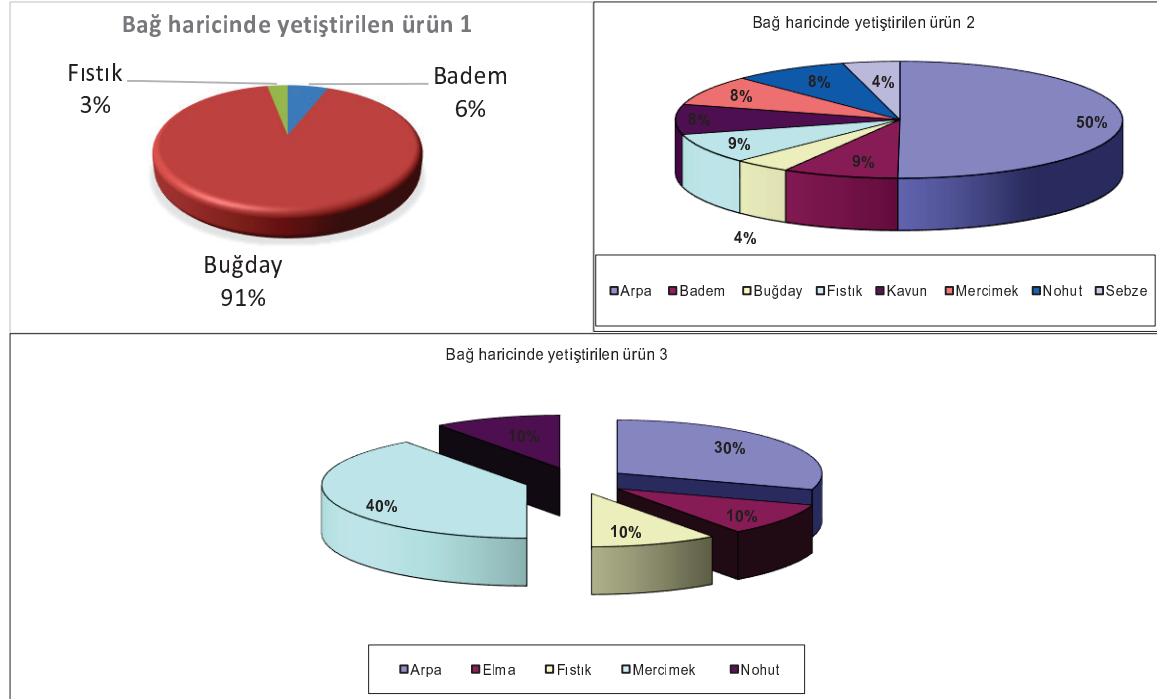
Üreticilerin boş kalan arazilerini değerlendirme durumlarına bakıldığında bireylerin büyük kısmının (%78.0) meyve üretimi yaparak, %17.0'ının arazisini boş bırakarak ve %5.0'ının ise diğer şekillerde arazilerini değerlendirdikleri görülmüştür (Şekil 7)

Şekil 6. bir meyve üretiminin yapılma durumu, çeşidi ve ağaç sayıları

Üreticilerin bağ arazilerinde üzüm yetiştiriciliği dışında hangi ürün çeşitlerini yetiştirdikleri (Şekil 8)'da verilmiştir. 1. ürün grubunda üreticilerin %91.0'ı buğday üretimi

yaptıklarını, 2. ürün grubunda %51.0'ı arpa ve 3. ürün grubunda ise %40.0'ı mercimek yetiştirdiklerini bildirmiştir.

Şekil 8. Bağ haricinde yetiştirilen ürün çeşitleri

Üreticilerin tamamı kiraç arazide bağcılık yapmaktadır. Ankete katılan üreticilerin %69.0'ı bağcılık dışındaki 1. ürünü 10–25 da arası alanda,

%54.0'ı 2. ürünü 10 da'dan daha az alanda ve %50.0'ı 3. ürünü 5–10 da alanda üretim yaptıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 3.10.)

Çizelge 10. Bağcılık dışında üretim yapılan ürün alanlarının oranı

Ürün 1 alan	Oran (%)
< 10 da	13
10–25 da	69
> 25 da	18
Ürün 2 alan	
< 10 da	54
10–15 da	33
> 15 da	13
Ürün 3 alan	
< 5 da	30
5–10 da	50
> 10 da	20

Ankete katılan üreticilerin tamamı bağlarında “diğer” terbiye sistemini kullandıklarını ve bu terbiye sistemini %65.0 oranında “tavsiye edildiğinden dolayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Üreticilerin %52.0'ı bağında kurduğu bu terbiye sisteminden orta derecede memnun olduklarını söylemişlerdir (Şekil 9).

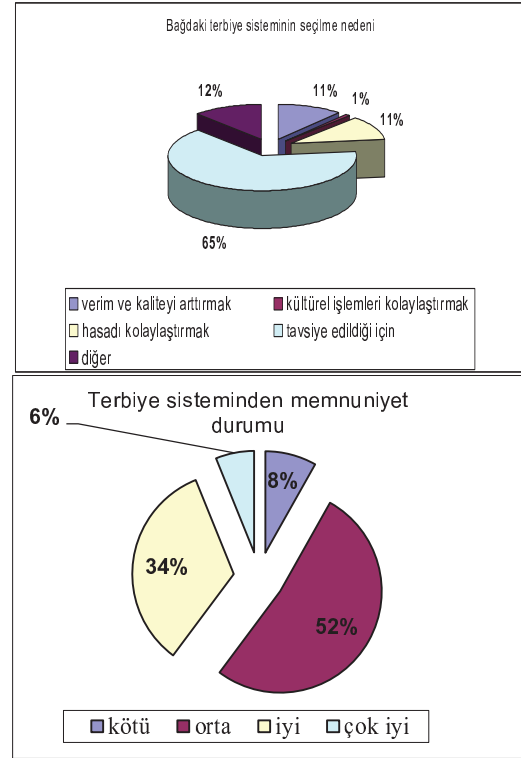
Şekil 7. Boş kalan arazinin değerlendirilme durumu

Ankete katılan üreticilere bağcılıkla ilgili bazı ifadelerle katılıp katılmama konusunda sorular sorulmuş, sonuçlar Çizelge 11’de verilmiştir. Üreticilerin %65.0’ı üzüm üretiminden iyi para kazanamadığını (ort:1.34), üzüm üretim tekniğini iyi bilme, bağcılık faaliyetinin işçilik gerektirdiğini ve daha fazla tarımsal bilginin üretimi arttıracığı konularına büyük oranda katıldıkları gözlemlenmiştir. Çalışmamızdan genel sonuç itibari ile anket yaptığımız üreticilerin çok iyi olarak gördüğü bir faktörden söz edilemeyeceği ortaya çıkmıştır.

Yapılan analiz sonucunda ankete katılan üreticilerin tamamı kendi mülkü olan arazilerde üretimi gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir. Üreticilerin tamamı yetiştiricilik sorunlarında hiçbir kurum veya kuruluşlardan yardım almadıklarını, yine analiz sonuçlarına göre yetiştiricilerin tamamı köylerine ziraat mühendisinin gelmediğini belirtmişlerdir. Anket yapılan üreticilere “filoksera’yı duyp duymadıkları ve zararı hakkında sorulan soruya tamamı filokserayı duymadığını ve zararı hakkında da bilgileri olmadığını bildirmişlerdir. Yine analiz sonuçlarına göre üreticilerin tamamı “anaç kullanıyor musunuz “ sorusuna “hayır” cevabını verirken, araştırmamızda sadece %1.0 oranında yarma aşı yöntemi mevsim özelliklerinden dolayı üreticiler tarafından tercih edilmiştir. Üreticilerin bilgilendirme seminerlerine olan ilgisi de araştırılmış %90.0 oranında seminerde herhangi bir konu hakkında bilgi isteği olmadığı, en

çok bilgi alınmak istenen konunun %8.0 oran ile “külleme sorunu” olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 9. Bağdaki terbiye sisteminin seçilme nedeni ve memnuniyet durumu

Çizelge 11. Üreticilerin bağcılıkla ilgili bazı konulardaki ifadelerle katılma durumları

Faktörler	Oranlar (%)*					Toplam	Ortalama	Standart sapma
	1	2	3	4	5			
Üzüm üretiminde iyi para kazanıyorum	65.0	33.0	1.0	-	-	99.0	1.34	0.517
Üzüm üretim tekniğini iyi biliyorum	3.0	45.0	34.0	8.0	9.0	99.0	2.72	1.016
Bağ yetiştirmek işçilik gerektiriyor	-	89.0	8.0	1.0	1.0	99.0	2.11	0.490
Alet ekipmanlarım yeterli	-	11.0	29.0	33.0	26.0	99.0	3.71	1.038
Daha fazla tarımsal bilgi üretimimi arttırır	-	93.0	1.0	2.0	3.0	99.0	2.12	0.624

*: 1:"hiç katılmıyorum", 2:"katılıyorum", 3:"orta", 4: "iyi", 5:"çok iyi"

Sonuç

Anket yapılan üreticilerin %49.0'ı (40 ile 60 yaş arası) olarak tanımladığımız 2. grup ta yer aldıkları saptanmış, ankete katılan üreticilerin genel yaş ortalaması ise 50 olarak bulunmuştur. Ankete katılan üreticilerin eğitim durumları itibari ile %44.0'ının ilkökul, %36.0'ının ise okumamış olduğu saptanmıştır. Analiz sonuçlarından üreticilerin

eğitim seviyesinin çok düşük olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Ankete katılan üreticilerin %51.0'ı 20-45 yıl arasında üreticilik yaptıklarını belirtirken, 45 yıldan fazla üreticilik yapanların oranı %14.0 olarak bulunmuştur. Ankete katılan üreticilerin herhangi bir kooperatife ya da bir birliğe üye olup olmama durumları incelenmiş üreticilerin tamamının

kooperatif ya da birlik üyesi olmadıkları belirlenmiştir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre üreticilerin arazi varlıklarının durumu ilk 3 kategoride kümelenmiştir, arazi varlığı 0-10 da olan üretici oranı %21.0, 11-30 da olan üretici oranı %27.0 ve 31-50 da olan üretici oranı %28.0 olarak hesaplanmıştır. analiz sonuçlarına göre ilk başta arazi varlığı durumunda artış gösteren üretici oranı 50 da dan büyük arazi varlığı durumundan sonra azalma eğilimi göstermektedir. Bu durum bölgede bağıcılığın genelde küçük alanlarda aile işletmeciliği şeklinde yapıldığını ortaya koymaktadır.

Üreticilerin yaş grupları itibari ile arazi büyüklüğü durumları çapraz tablo analizi yapılarak incelenmiş yaş grupları itibari ile arazi büyüklükleri arasında Ki- Kare bağımsızlık testi yapılarak istatistikî olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığı analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonuçları itibari ile yaş grupları ve arazi büyüklüğü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır ($P>0.05$) (Çizelge 5).

Üreticilerin eğitim grupları itibari ile arazi büyüklüğü durumları çapraz tablo analizi yapılarak incelenmiş eğitim grupları itibari ile arazi büyüklükleri arasında Ki- Kare bağımsızlık testi yapılarak istatistikî olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığı analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre "okumamış" grubundaki üreticilerin 31-50 da arazi büyüklüğüne, "lise" grubundaki üreticilerin 81-100 da arazi büyüklüğüne, "üniversite ve üstü" grubundaki üreticilerin ise 0-10 da arazi büyüklüğüne sahip olmaları önemli olarak bulunmuştur ($P<0.05$) (Çizelge 6).

Analiz sonuçlarından sahip olunan toplam arazi büyüklüğüne göre üreticilerin hepsinin sahip olduğu tek bahçe türü "kapama bahçe" olurken bu durum %96.4 oran ile 31-50 da toplam arazi büyüklüğü olan üretici grubunda en yüksek, %67.0 oran ile 100 da ve üzeri arazisi olan üretici grubunda ise en düşük oran olarak ortaya çıkmıştır. Genel olarak 30 da'dan daha küçük arazisi olan üreticiler bahçe türü olarak "karışık bahçe" türünü, 31-50 da arası arazisi olan üreticiler "diğer bahçe" türünü ve 81-100 da arasında arazisi olan üreticiler ise "karışık bahçe" türünü uygulamadıklarını belirtmişlerdir. 100 da ve üzeri toplam arazi büyüklüğüne sahip üreticilerin karışık bahçe türünü uygulamaları ile 31-50 da arasında toplam arazisi olan üreticilerin diğer bahçe türünü uygulamaları arasında istatistikî olarak önemli ilişki bulunmuştur ($P<0.05$).

Üreticilerin sahip oldukları toplam arazi varlığı içinde ne kadarında üzüm yetiştiriciliği yaptıkları incelenmiş, 0-10 da arazisi olan üreticilerin tamamının sahip oldukları toplam arazilerinde üzüm yetiştiriciliği yaptıkları

görülmüştür. Çalışmamızdaki bu durum istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($P< 0.05$). Çalışmamızın bir diğer önemli sonucu ise 100 ve üzeri da arazisi olan üreticilerin %50.0'ı 0-10 da arazide üzüm yetiştiriciliği yaparken diğer %50.0'ı ise 11-30 da arazide üzüm yetiştiriciliği yaptıklarını belirtmişlerdir. Çalışmamızın bu sonucu da istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($P< 0.05$). Çalışmamızın diğer bir sonucu ise sahip olunan arazi büyüklüğüne göre tüm üretici gruplarında 30 da dan büyük alanda üzüm yetiştiriciliği yapılmamasıdır.

Ankete katılan üreticilerin tamamı üzüm yetiştiriciliğini "şıralık" amacıyla yaptıklarını belirtmişlerdir. Üreticilerin üzüm yetiştiriciliği yapma nedenlerine bakıldığında büyük çoğunluğunun (%57.0) kendi tüketimi için ve çok az bir kısmının ise (%3.0) diğer nedenlerden dolayı bu işi yaptıkları sonucu ortaya çıkmıştır.

Analiz sonuçlarına göre üreticilerin tamamı çeşit olarak "şıralık" çeşidin üretimini yaptıklarını belirtmişlerdir. Üreticilerin tamamı ürün çeşidinde meyve vermeyen omca olmadığını belirtmiş olup yaklaşık %48.0 oranında üretici 250 den az omca sayısı olduğunu söylemişlerdir. Üreticilerin omca başına verimlerinin 4kg ile 50 kg arasında değişmekte olduğu görülmüş omca başına alınan verim ortalama 13 kg olarak hesaplanmış ve omca başına verimler 3 gruba ayrılmıştır. 1. grupta (≤ 10 kg verim alan üreticiler), 2. grupta (10 kg-20 kg arası verim alan üreticiler) ve 3. grupta ise (20 kg dan fazla verim alan üreticiler) yer almıştır. Analiz sonuçlarına göre üreticilerin %58'i 1. grupta, %34'ü 2. grupta, %8'i ise 3. grupta toplanmıştır.

Omca başına alınan verime bakıldığında 1. ve 2. grupta omca sayıları artarken verimin azaldığı, 3. grupta ise omca sayısının artmasıyla veriminde arttığı görülmektedir. Gruplar itibari ile omca sayıları ve omca başına alınan verimler arasındaki bu ilişki önemli olarak bulunmuştur (Çizelge 9).

Üreticilerin %45.0' ı 2. bir meyve üretimi yaparken %55.0'ı 2. bir meyve üretimi yapmamaktadır. 2. meyve üretimi yapan üreticilerin %66.0'ı badem, %24.0'ı incir, %4.0 fıstık, nar ve %2.0'ı menengiç meyvesinin üretimini yaptıklarını belirtmişlerdir. Üreticilerin %56.0'ının 2. meyve ağaç sayısı 10-25 ağaç arasında, %33.0'ının 10 ağaçtan az ve %11.0'ının ise 25 ağaçtan fazla olduğu saptanmıştır (Şekil 6).

Ankete katılan üreticilerin tamamı bağlarında "diğer" terbiye sistemini kullandıklarını ve bu terbiye sistemini %65.0 oranında "tavsiye edildiğinden dolayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Üreticilerin %52.0'ı bağında kurduğu bu terbiye sisteminden orta derecede memnun olduklarını söylemişlerdir.

Üreticilerin %65.0'ı üzüm üretiminden iyi para kazanmadığını (ort:1.34), üzüm üretim tekniğini iyi bilme, bağcılık faaliyetinin işçilik gerektirdiğini ve daha fazla tarımsal bilginin üretimi arttıracığı konularına büyük oranda katıldıkları gözlemlenmiştir. Çalışmamızdan genel sonuç itibari ile anket yaptığımız üreticilerin çok iyi olarak gördüğü bir faktörden söz edilemeyeceği ortaya çıkmıştır.Yapılan analiz sonucunda ankete katılan üreticilerin tamamı kendi mülkü olan arazilerde üretimi gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir. Üreticilerin tamamı yetiştiricilik sorunlarında hiçbir kurum veya kuruluşlardan yardım almadıklarını, yine analiz sonuçlarına göre yetiştiricilerin tamamı köylerine ziraat mühendisinin gelmediğini belirtmişlerdir. Anket yapılan üreticilere “filoksera’yı duyun duymadıkları ve zararı hakkında sorulan soruya tamamı filokserayı duymadığını ve zararı hakkında da bilgileri olmadığını bildirmişlerdir.

Yine analiz sonuçlarına göre üreticilerin tamamı “anaç kullanıyor musunuz “ sorusuna “hayır” cevabını verirken, araştırmamızda sadece %1.0 oranında yarma aşısı yöntemi mevsim özelliklerinden dolayı üreticiler tarafından tercih edilmiştir. Üreticilerin bilgilendirme seminerlerine olan ilgiside araştırılmış %90.0 oranında seminerde herhangi bir konu hakkında bilgi isteği olmadığı, en çok bilgi alınmak istenen konunun %8.0 oran ile “külleme sorunu” olduğu tespit edilmiştir.

Bağ işletme sahipleri yeterli teknik bilgi ve hizmetle bilinçlendirilmelidir. Yörede danışmanlık sistemi yaygınlaştırılmalı, iyi tarım uygulamaları ile daha sağlıklı ürün yetiştirilmesi özendirilmelidir.

Özellikle üreticilerin organizasyon noktasında kooperatif veya birliklere üye olmaması tarımsal bilgi ve tekniklerden haberdar olunma noktasında ciddi bir sorundur. Yeni bilgi ve tekniklerden habersiz olarak yetiştirilen ürünlerin kalite ve standartları yakalaması güçleşmektedir. Bu durumun ortadan kaldırılması yönünde bölge üreticilerinin konuyla ilgili birliklere katılımı sağlanmalıdır.

Üreticilikle ilgilenen yetiştiricilerin eğitim seviyelerinin düşük, yaş düzeylerinin ise yüksek olduğu göz önünde bulundurularak, bölge bağcılığındaki temel sorunun eğitim ve dinamik bir işgücü eksikliği olduğu söylenebilir. Bu durumun ortadan kalkması için bölge halkının genç nüfusuna eğitim odaklı bağcılık fikri aşılmalı ve bağcılık faaliyetleri sevdirelerek bağcılık yaşının düşürülmesi hedeflenmelidir.

Kaynaklar

Anonim, 2014. Ki-kare Analiz Testi. (<http://www.istatistikanaliz.com>) (Erişim Tarihi: 20.08.2014)

- Cebeci, N.A., Yener, H., Aydın, Ş., 2010. Alaşehir Yöresi Bağ İşletmelerinin Pazarlama Ve Örgütlenme Durumu Üzerine Bir Araştırma. C.B.Ü. Soma Meslek Yüksekokulu Teknik Bilimler Dergisi Yıl: 2010, Cilt:2, Sayı:13.
- Çelik, H., Agaoglu, Y.S., Fidan, Y., Marasalı, B. ve Söylemezoglu, G., 1998. Genel Bağcılık. SUNFİDAN A.S., Mesleki Kitaplar Serisi:1. Fersa Matbaacılık San. ve Tic Ltd.Sti. Ankara, 253 s.
- Durgut, M. R., Arın, S., 2005. Trakya yöresi bağcılığının mekanizasyon düzeyi ve sorunları. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi Durgut ve Arın, 2005 2(3) Journal of Tekirdag Agricultural Faculty.
- Güneş, T., Arıkan, R., 1988. Tarım Ekonomisi İstatistiği. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 1049, Ders Kitabı:305, 293 s., Ankara.
- Elmalı, Ö., 2008. Tokat ili merkez ilçede bağcılıkla uğraşan işletmelerin üretim ve pazarlama sorunları. Yüksek lisans tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kızılaslan, N., Somak, E., 2013. Tokat İli Erbaa İlçesinde Bağcılık İşletmelerinde Tarımsal İlaç Kullanımında Üreticilerin Bilinç Düzeyi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi. (4): 79-93.
- Miran, B., 2003. Temel İstatistik, s.137, İzmir.
- Newbold, P., 1995. Statistics for business and economics. Prentice Hall, New Jersey, USA.
- Sökmen, A., 2005. Gaziantep İli İslahiye İlçesinde Bünyesinde Pazara Yönelik Bağcılığa Yer Veren Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi, Ankara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Taskaya, B., 2005. Kuru Üzüm Tarımsal Ekonomi ve Araştırma Enstitüsü Yayınları Sayı 3, Nüsha 7, Ankara
- Yener, H., Aydın, Ş., Cebeci, N.A., 2008. Alaşehir Yöresinde Bağ İşletmelerinin Yapısal Özellikleri ve Bazı Kültürel İşlemlerin Uygulama Durumları Üzerine Bir Araştırma. C.B.Ü. Soma Meslek Yüksekokulu Teknik Bilimler Dergisi. (2): 10.
- Yener, H., Cebeci, N.A., 2013. Manisa İli Sarıgöl İlçesi Bağ İşletmelerinin Yapısal Özellikleri Ve Bazı Kültürel İşlemlerin Uygulanma Durumları Üzerine Bir Araştırma. Ege Üniv. Ziraat Fak. Derg., 2013, 50 (2): 223-230.